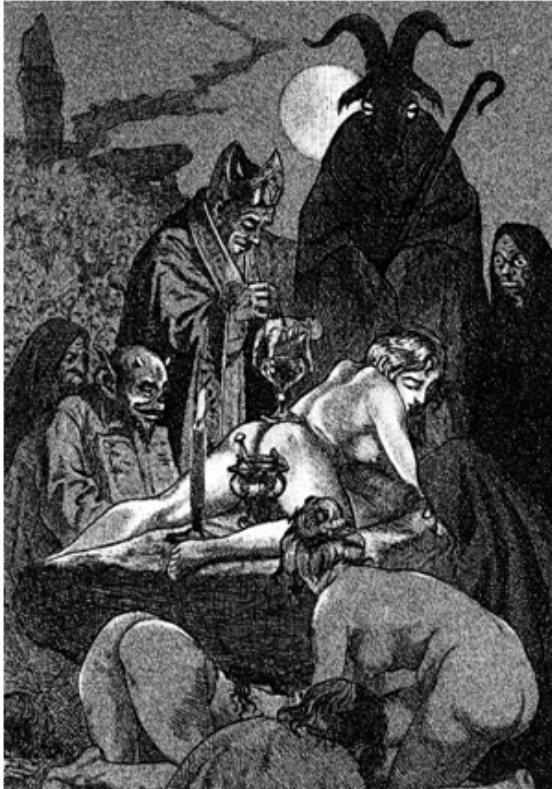

**As in deeson-vol-leedichverslachveulfauten
zitten dan zen miër dan waarscheinlek de
heksen doaverantwoordelek veur!**

(Wikipedia)

Beul: dieëdie te doen heïtmèhekse: Jean-Pierre Swijns!

Plek van de brandstaepel: Delporstroatoan de Kroënakker

Rechtsroad: de meyer en de scheepenen: de eedele en minder eedeleventen van de kopere passer van Teune.

Moment dat 't allemoalgebeude: vreedag den 20ste van de 10de moeint ietnoa 10ure.

Portrettenmaeker: Charelmèzèkodakske (let no de wepsaite!)

Verslag:

“In Nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti” (voor hen die het niet begrijpen: “in de naam van de Vader en Zoon en Heilige Geest”); met een, wellicht gewijd, palmtakje waaierend, zorgde spreker Jean-Pierre ervoor dat het gezelschap niet zou behekst of beduveld worden. Ook de brandende kaarsen bij zijn kathedraal zorgden voor licht en veiligheid. Omdat in ingewijde kring geweten is dat wat zout onder of op de tong soelaas brengt als er enige bevangenheid voelbaar zou zijn, waren potjes zout aanwezig.

De deelnemers kregen ook een blad papier met centraal daarop het woord “Heksen”. Er werd gevraagd om op te schrijven waaraan allemaal gedacht werd bij het begrip “Heksen”.

En dan begon Jean-Pierre aan zijn uitgebreid verhaal!

Is hij ervan bezeten of is hij behekst? Slaapt hij nog wel? Feit is dat ons gewaardeerd bestuurslid heel veel tijd en energie gestoken heeft in zijn bevlogen werkstuk over “Heksen”.

Vooraf stipte hij ook aan waarover hij het niet zou hebben: tovenaars, genezers, astrologen, wichelaars, waarzeggers, kaartleggers, helderzienden, paranormale verschijnselen, voodoo-gedoe, heksen in romans, sprookjes, mythen en sagen.

Heksen zijn van alle tijden en van alle windstreken, zo blijkt uit de uitstekend gedocumenteerde werkendie Jean-Pierre over het onderwerp consulteerde van o.a. Jos Monballyu, Fernand Vanhemelryck, Staf Thomas en Paul Kempeneers. Veel historische bronnen zijn verloren gegaan (brand, overstroming, moedwillige vernietiging, ...) Veel werd en wordt ook verborgen gehouden. De kerk heeft ongetwijfeld in haar archieven massa's documentatie waarvan zij niet wil dat die het daglicht ziet.

Vooraf in de periode van de 15de tot 17de eeuw was men echt geobsedeerd door de angst voor de duivel en de heksen.

Voor velen was het een verschrikkelijke tijd van armoede, rampspoed, graancrisis en hongersnood, conflicten en oorlogen, sterke economische achteruitgang (sluiting van de Schelde) en benden en bandieten die de streken onveilig maakten.

De kerk (paus, bisschoppen, kardinalen, priesters) en wereldlijke machthebbers maakten voor eigen gewin en glorie op schandalige wijze misbruik van de onwetendheid, geloof en bijgeloof en van de naïviteit van de ongeletterde burgers.

Familievetes, burenruzies, wraakgevoelens, roddels, overspel, wat eigenaardig gedrag, houding tegenover de kerk en zelfs gerommel in de buik of wratten en andere lichamelijke eigenaardigheden waren vaak voldoende om iemand als heks of ketter aan te duiden. De slachtoffers werden o.a. beschuldigd van vrijen met de duivel, het aannemen van de gedaante van een dier, toveren, satan aanbidden, veroorzaken van ziekte en sterfte van mensen en dieren, het doen mislukken van oogsten, kortom van alle onheil in de maatschappij.

Geobsedeerde geestelijken en andere perverse lieden konden hun lusten botvieren op vooral de zwaksten van de maatschappij; hoofdzakelijk al wat oudere vrouwen, soms kinderen of mannen.

De meeste heksen werden geportretteerd als lelijke, boosaardige vrouwen, in het bezit van magische, demonische toverkrachten die schade veroorzaakten bij mens, dier, oogst ... Vaak werden ze ook voor dom, seniel, dement en asociaal aanzien.

Men kon de kwade geest van de heksen afweren door gewijd water, klokkengelui, gebed en de bijbel ...

De heks kon vrijgepleit worden van hekserij door het ondergaan van de sleutel-, de water- en de waagproef of andere folterpraktijken waaraan zij werd blootgesteld en waaraan zij in de meeste gevallen ook bezweek. Werd zij schuldig geacht, dan wachtte haar een verschrikkelijke dood: de brandstapel, wurging, onthoofding, ... een gebeurtenis waar nogal wat lieden enthousiast naar kwamen kijken.

De waagproef(Wikipedia)

Een vrouw werd op een grote weegschaal geplaatst en zo gewogen. Wie te licht was werd aanzien als heks (kon dus vliegen).

De waterproef(Wikipedia)

De brandstapel(Wikipedia)

De heks draagt een punthoed, vliegt op een bezemsteel, heeft minstens één kat en is bijna altijd een vrouw. Andere vaak getoonde attributen zijn: de uil en de kraai, de glazen bol, de kookketel ...

De kookketel

Lectrr (Google)

De vele foto's die Jean-Pierre toonde, zorgden ervoor dat heel wat van zijn verhaal niet alleen werd verduidelijkt, maar ook gemakkelijk in het geheugen bleef hangen.

Het beeld van bijgaande gravure (Wikipedia) is in dat opzicht veelzeggend.

Een jong meisje vertelt aan haar moeder over de oude, lelijke vrouw (heks) in het deurgat van haar schamele woning. De meyer of baljuw en een paar discipelen komen zich vergewissen van wat er scheelt en de op vertier- en sensatiebeluste meute staat nieuwsgierig en reikhalzend toe te kijken. De kraai en de kale boom behoren eveneens tot de traditionele voorstellingen die wij vaak krijgen van deze gebeurtenissen.

Ook historisch belangrijke data over het standpunt van de toenmalige kerk i.v.m. heidense gebruiken, ketterijen en het zich afzetten tegen het ware geloof, werden door de spreker vrij uitvoerig toegelicht. Onder meer “De Pauselijke Heksenbul” (1484), “De Heksenhamer” - een handleiding (1487) van Jacob Sprenger, “De Disquisitionum Magicarum Libri Sex” (1599-1600) - een onderzoek in 6 boeken van Martin del Rio - en de “Code Carolina” (1532), een wet tegen homo’s, diefstal, brandstichting, moord, ... van Karel V, kwamen aan bod.

Tijdens een heksenproces volgde de rechtspraak een tamelijk eigenzinnige en wanordelijke procedure. Op de klacht volgde soms een vooronderzoek, een onderzoek naar bewijzen (duivelstekens, waterproef, waagproef, ...) met steeds pijnlijke wreedaardige verhoren (tortuur). Belastende en ontlastende getuigen werden soms opgeroepen. Ten slotte volgde het eindvonnis: meestal schuldig (verbranding, wurging, onthoofding) of, wat niet vaak gebeurde, verbanning na de vrijspraak.

De rechters waren ofwel de vorst of zijn centrale rechtbank. Op gemeentelijk niveau waren het meestal 2 burgemeesters en een aantal schepenen.

Uitgebreid onderzoek toont aan dat vermoedelijk tussen de 30.000 en 50.000 slachtoffers vielen tijdens de heksenprocessen. Tachtig % van die ongelukkigen waren vrouwen, meestal arm en ouder dan 50 jaar. Het hoogtepunt viel, om tot dusver onverklaarbare redenen, in de periode 1595-1610.

Het overzicht van heksenprocessen in onze contreien hield voor de meeste aanwezigen wel wat verrassingen in. Zowat overal vielen er slachtoffers.

In het graafschap Vlaanderen (ca. 600.000 à 700.000 inw.) alleen al werden 196 heksen verbrand, 102 verbannen en 78 vrijgesproken. 23 overleefden de foltering niet.

Jean-Pierre bezorgde heel wat details over heksenprocessen in Nieuwpoort, Lier, Tienen, ... Weinigen van ons gezelschap waren op de hoogte van het feit dat ook in onze regio zoveel vrouwen op de brandstapel waren beland.

De laatste zogenaamde heks in Vlaanderen werd in 1684 terechtgesteld in Belsele; Martha van Wetteren uit Landegem, die levend verbrand werd.

Het Nieuwsblad (4/10/2016)

De heksenjacht is eigenlijk nooit geëindigd. Maar stilaan groeide de afkeer voor valse beschuldigingen, heksenjagers, folterpraktijken, ... De wetenschap kwam tot ontwikkeling, er waren minder oorlogen, de economische situatie verbeterde, het rechtssysteem onderging aanpassingen. Enige reflectie leert evenwel dat de mens onverbeterlijk is als het gaat over macht, geld, hebzucht, driften, ... Wat bezig is in Oekraïne, Gaza, Afghanistan, vele landen in Afrika, ... leert dat velen van het mensdom tot in den treure dom, brutaal, hardvochtig, seksueel geobsedeerd en pervers... blijven handelen. Ook verdeel en heers is en blijft van alle tijden.

In sommige gemeenten werden de heksen ondertussen gerehabiliteerd (Nieuwpoort in 2012, Gent, Lier in 2021, ...)

Ook anno 2023 is er nog sprake van heksen. De moderne heksen, wicca's, laten een frisse wind door heksenland waaien. Ze zijn zelfbewust en tonen een groot respect voor de natuur. Vaak hebben ze een uitgebreide kennis van planten en kruiden en beoefenen ze een moderne vorm van spiritualiteit. Heks is voor hen geen scheldwoord meer maar een eretitel.

Susan Smith: boek "Een magische reis door de westerse spiritualiteit"

Verfrissend, maar soms niet minder wreedaardig, was de kennismaking met hekserij in de kunst.

"Het moderne beeld van de heks die langs de schoorsteen op een bezemsteel wegvliegt, is gecreëerd door de Brabantse schilder Pieter Bruegel de Oude (ca. 1525-1569).

Kunsthistorica Renilde Vervoort promoveerde aan de Universiteit in Nijmegen op een studie naar hekserijvoorstellingen in de Nederlanden tussen 1450 en 1700. Vanaf 1430 schilderden of tekenden heel wat kunstenaars heksenvoorstellingen

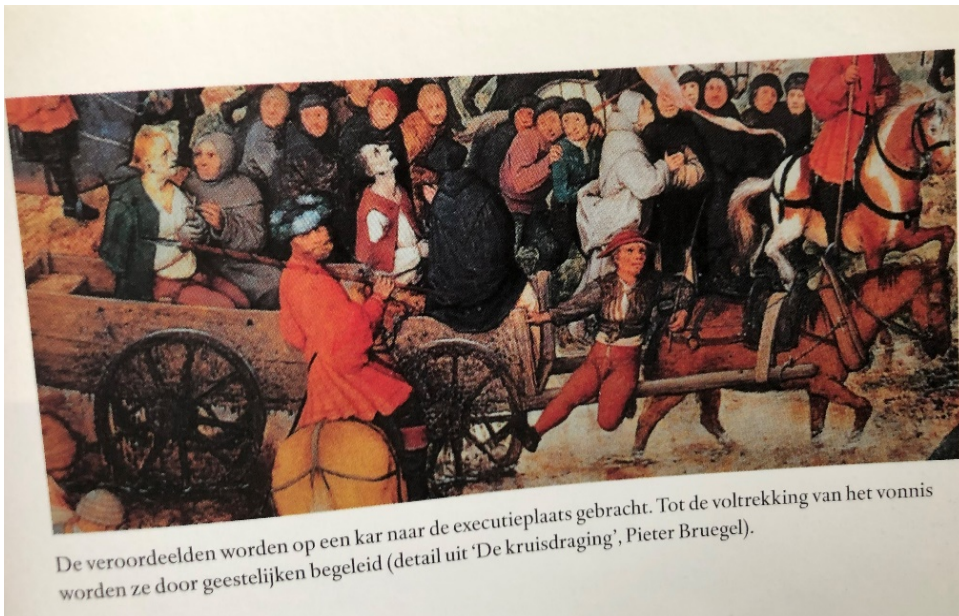
'Ter lering ende vermaak' benaderde de Antwerpse uitgever Hieronymus Cock (1518-1570) Pieter Bruegel om voorstellingen over hekserij te maken. Die maakte twee prenten waarop verwezen wordt naar de discussies over hekserij uit die tijd.

Vooraf de beeldtaal van de eerste prent, Sint Jacob bestrijdt hekserij en toverij, was volgens promovenda Renilde Vervoort van zeer grote invloed op het beeld dat men van heksen had. Op de prent introduceerde Bruegel de heks die wegvliegt op een bezem langs de schoorsteen. Vervoort:

"Hij past die associatie in in een sterk 'beeldverhaal': hij plaatst de heksenketel, waarin heksen hun magische zalfjes en drankjes brouwen, in een schoorsteen (eerdere kunstenaars meenden dat de heksenketel buiten stond en dat daarin storm en hagel gebrouwen werd). Uit de ketel stijgen dampen op, die de heks meevoeren naar buiten, de lucht in. De bezem, altijd al aanwezig bij de schoorsteen, is een logisch transportmiddel." (Wikipedia)

*Sint Jacob bij de tovenaars
Pieter Bruegel (Wikipedia)*

De veroordeelden worden op een kar naar de executieplaats gebracht. Tot de voltrekking van het vonnis worden ze door geestelijken begeleid (detail uit 'De kruisdraging', Pieter Bruegel).

(Wikipedia)

Heksenbijeenkomst
Frans Francken 1607 (Wikipedia)

Spotprent van Hans Baldung Grien
1508 (Wikipedia)

Na zijn enthousiaste en heel veel informatie bevattende uiteenzetting, kreeg Jean-Pierre van voorzitter Pierre niet alleen de traditionele boekenbon cadeau, maar vooral een warm en intens applaus van alle aanwezige leden van de Tiense Koperen Passer. Wij hadden weer van een erg gesmaakte voormiddag genoten.

En toen was het tijd om het gat te vullen. De magen begonnen te knorren en de kelen stonden droog.

Maar Fred, onze cateraar, had goeie afspraken gemaakt met de keukenchef van "De Kronacker". Het aperitief werd onmiddellijk opgediend.

Vervolgens konden, wij kiezen tussen 3 hoofdgerechten: zalmschotel, eendenborstfilet of hertenfilet, ... uiteraard met aangepast garnituur en ja ... voor de liefhebbers, 2 glazen wijn.

Die hoofdgerechten waren lekker, de borden werden gelikt.

Als dessert werd warm appelgebak met een bolletje ijs geserveerd. Een koffie zorgde voor het perfect afronden van de maaltijd.

Tussendoor zette de voorzitter nog even de jarigen in de bloemen: Costermans Freddy en Etienne Sterkendries. Ook ons overleden lid AlfdonsPonsaerts werd in herinnering gebracht.

Rond 16 u togen wij huiswaarts.

Begot: ich was et bekansvergette. Dèheksetoch!

Hieondervinde gelle moë an da gelle paazenas gelle et
woatheksezien! Ozzeheksemiësterheïtulleinvulblatnoagezien en da
zènzènconcloeises:

Waar denken wij aan bij het zien van het woord "HEKSEN"?

Uit alle reacties van de leden kon ik acht domeinen afleiden. Heel kort (in telegramstijl) hieronder hun bevindingen.

1. Kledij: rare hoed - zwarte kledij

2. Attributen: bezem (stok) – bril – vergif – toverij (hokus pocus) – heksenketel – heksenkring -

3. Persoonsgegevens: vrouw (positie vroeger >< nu) - uitzicht (lelijk) – kromme neus – vooruitstekende kin – wrat – bloot – zonderlinge – doktores – beul – inquisitie – slecht >< goed.

4. Geloof: ongeloof (bijgeloof) – middeleeuwen - pastoor (rol) – paus en bisschoppen (rol?) - sprookje – echt gebeurd? – erfelijkheid – ouderwets – angst (schrik) – kerk (rol?) – ASO – magie – seks – toverij – verborgen kennis – gerecht (rol) – duivel (rol) – Katholicisme - achterklap.

5. Gebruiken: kennis van geneeskundige kruiden – drankjes brouwen – vliegen op een bezem – intolerantie en wraak – toveren – heksensabbat – omgang met de duivel – toverspreuken.

6. Gevolgen: brandstapel (verbranden) – heksenjacht (vervolgingen) – ziektes – in het water gooien – waanzin >< onzin – valse beschuldigingen.

7. Reacties: scheldnaam – verwensingen – verloop van de geschiedenis – duivelsuitdrijvingen – mysterie.

8. Gekende heksen: Jeanne Panne – Harry Potter – schoonmoeder - Jeanne d' Arc – La Divina Commedia (Dante) – heks van Sneeuwwitje.

